

Основно училище „Христо Ботев“, с. Мосомище,
общ. Гоце Делчев, обл. Благоевград, тел. 0751/67351,
email: info-103405@edu.mon.bg

УТВЪРДИЛ:
ДИРЕКТОР: /Л. Димитрушева/

МЕХАНИЗЪМ

ЗА

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ
И ПРЕВЕНЦИЯ НА НЕГАТИВНИТЕ ПРОЯВИ
МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ НА ОУ „ХРИСТО БОТЕВ“

с. МОСОМИЩЕ – 2026 - 2027 г.

*Разработен съгласно заповед № РД-09-5906/28.12.2017 г. на
Министерството на образованието и науката, за утвърждаване на
алгоритъм за прилагане на механизма за противодействие на тормоза
и настилюето в институциите в системата на ПУО*

Приет на Педагогически съвет с Протокол № 10/04.09.2026 г. и е
утвърден със заповед № 295/04.09.2026 г. на директора на училището

I. ДЕФИНИЦИЯ

Доколко училището е отговорно за проявите и нарастването на тормоза и агресията? От една страна, училището като институция, отразява обществените условия – зараждането на агресията често е заложена във него (разпадане на семейства, различни възпитателни стилове, различен интелект или материално благосъстояние). В този случай училището се превръща в арена на отиграване на социални конфликти и проблеми.

От друга страна «училището» е определяща и оценяваща институция, създаваща неравност (деление, йерархия, определяща за «успеха» или «провала» на отделния ученик). По този начин самата институция, неизбежно създава условия, които могат да предизвикат агресивно поведение. Това ни изправя пред въпроса – какво може училището да направи в посока превенция и редуциране на агресивното поведение; какво могат да направят учителите и дали те от своя страна са подготвени да се изправят пред този проблем (дали имат образование, квалификация, инструментарий). От решаващо значение е взаимодействието между трите главни действащи лица – учители, ученици и родители, и техните начини на свързване един с друг, които могат да варират - от партниране през конфликти и борба, за това кой е по-добрият родител/или по-добрият възрастен до изключване на другата страна. Едно добро партниране редуцира и може да бъде превантивно спрямо тези прояви, защото създава обща рамка, общи правила, единомислие на възрастни, сигурност, стабилност. А едно лошо партниране само по себе си е достатъчно условие за засилване на проявите на агресия, вътрешно конкуриране, създаване на конфликти, възможности за манипулация от страна на учениците и т.н.

Насилието между учениците в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на тези, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз“.

Тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

- Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Типичните младежки форми на насилие и тормоз са: телесна повреда; заплашване; принуда; изнудване и грабеж; противозаконно унищожаване или нанасяне на щета на чужда движима или недвижима вещ.

Всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

/Чл. 7 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето/

Според определението, тормозът се характеризира със следните три обстоятелства:

- действието е отрицателно и съзнателно;
- действието е повтарящо се и продължава във времето;
- участниците в действието не се равнопоставени по отношение на силите.

Отрицателно, съзнателно действие

Действието е отрицателно и съзнателно, тъй като лицето нарочно упражнява физически или психически тормоз над друго лице посредством физически контакт, думи, игнориране или по друг начин. Тормозът се случва без никаква явна провокация от страна на жертвата. По-скоро децата, които тормозят обикновено поемат инициативата и търсят такива, които са по-слаби от тях, за да проявят агресията си. Независимо дали децата, които тормозят другите си дават напълно сметка или не за въздействието на тормоза, те във всеки случай разбират, че това което правят е неприятно за другите.

Повтарящо се и продължава във времето

Когато тормозът се определя като повтарящо се действие, целта е да се изключат несериозните еднократни или случайни действия. Трябва да се има предвид обаче, че децата, които имат склонност да тормозят другите са много умели в прикриването на поведението си, а тези, които са обект на тормоз често се притесняват да споделят и признаят случващото се пред възрастен, или по-лошо – нямат доверие, че споделяйки тормозът ще бъде прекратен.

Действие при което има неравнопоставеност на силите

Реалната или предполагаемата неравнопоставеност на силите има различни измерения. Детето, което е тормозено може да е физически по-слабо, или да си мисли, че е по-слабо, от това, което го тормози. Може също да е едно срещу много.

Тормозът има различни проявления и форми. Обикновено говорим за физически и психически тормоз, като психическият може да приеме следните форми: вербален тормоз; изолация чрез социално изключване; тормоз чрез разпространяване на лъжи и слухове по адрес на жертвата; отнемане на пари или отнемане и повреждане на вещи; принуждаване към извършване на нежелани действия; тормоз на етническа или расова основа; кибер тормоз; сексуален тормоз.

II. ФАКТОРИТЕ, КОИТО ПРОВОКИРАТ ЖЕСТОКОСТ НЕГАТИВИЗЪМ В УЧЕНИЧЕСКАТА ОБЩНОСТ

- Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период.;
- Предшестващ жизнен опит на учениците, свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;
- Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са изтласкани на заден план.

III. МОТИВИ И ПРИЧИНИ ЗА ТОРМОЗА И НЕГАТИВИЗМА

Опитът и изследванията показват три частично свързани мотива:

- Децата имат силна нужда от надмощие и власт, те обичат да се налагат и контролират другите;
- Децата изпитват задоволство от това, че причиняват болка и неприятности на другите деца. Отчасти това може да се дължи на семейната среда, която развива враждебното отношение у детето;
- Децата често получават материално и психологическо удовлетворение от своето поведение. Например те могат да принудят жертвите си да им дадат пари или други ценни вещи или да ги накарат да откраднат нещо за тях.

IV. ГРУПОВИ МЕХАНИЗМИ, УЛЕСНЯВАЩИ ТОРМОЗА И НЕГАТИВНИТЕ ПРОЯВИ

Тормозът често е групово явление, което може да повлияе и на други деца по различен начин. Понякога почти всички ученици от даден клас са замесени в ситуацията на тормоз. Това най-често се случва, когато под прицел е т.нар. „провокативна” жертва. Това обяснява защо иначе положителното и приятелски настроени деца, които обикновено нямат никакви агресивни склонности, в дадени ситуации участват в тормоза. В общия случай, „движещата сила” на тормоза се състои от групичка от 2-3 деца, често с отрицателно настроен лидер. Много рядко децата споменават, че са тормозени от едно единствено дете.

Групови механизми, които оказват влияние върху ситуациите на тормоз:

Социално влияние

Някои деца могат да се повлияят и да участват в тормоза, ако водачът в ситуацията е популярна личност, или някой, на когото те се възхищават. Тези, които могат да бъдат „заразени” често са деца, които не са сигурни в себе си, които мислят, че така ще се утвърдят сред връстниците си;

Отслабване на естественото отхвърляне на агресивните тенденции

Ако учителите или другите ученици се опитат да спрат тормоза, тормозещия или тормозещите, се чувстват горди от постъпката си и „победата” над жертвата. Това може да допринесе за отслабването на задръжките срещу агресивното поведение сред „неутралните” деца и може да ги накара да се включат в тормоза.

Намалено чувство за индивидуална отговорност

Проблема се отнася до това, че човек се чувства по-малко виновен и по-малко отговорен, когато наблюдава нападението или друг вид агресия, заедно с други свидетели. Всъщност в дадена ситуация, колкото повече са зяпащите, които невъзмутимо наблюдават, толкова по-малки са шансовете някой да се намеси в опит да прекрати случващото се. По този начин иначе добри, но може би лесно влияещи се от другите деца, могат да участват от време на време в ситуации на тормоз, без особени угризения на съвестта.

Постепенни промени във възприятията на жертвата – виктимизация

В следствие на постоянните атаки и безцеремонни коментари, жертвата постепенно започва да се възприема като безстойностна личност, която заслужава тормоза, който понася. Т.е. тормозът влияе върху самооценката. Още по-лошо е, че наблюдателите започват да мислят по същия начин. Всички тези групови механизми, сработват за да намалят чувството на вина у децата, които понякога се включват в тормоза без да участват активно в него и без да стават негови инициатори.

Важно е да знаем, че в ситуация на тормоз няма „невинни”. Всеки приема една от следните шест роли, с всички последствия от това:

Мъчител (агресор) – инициатор и изпълнител, който кани другите да се присъединят, лидер, който измисля нови начини за издевателство; **Помощник на мъчителя** – помага с цел да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал; **Подкрепящ мъчителя** – винаги присъства, дори да не се намесва активно; присмива се на жертвата, окуражава мъчителя, приканва другите да се забавляват; **Защитник на жертвата** – опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ, защитава или насърчава жертвата; **Страничен наблюдател** – стои настрана, преструва се, че не забелязва, не взема страна и не прави нищо; **Жертвата** – обект на тормоза.

Единният механизъм за противодействие на тормоза е разработен от Министерството на образованието, младежта и науката с участието на МТСП,

АСП, ДАЗД, МВР, ЦКБППМН и неправителствените организации – НМД, фондация „Стъпки за невидимите деца в Българи,” фондация „Асоциация Анимус”, Дружеството на психолозите в България и УНИЦЕФ.

V. ПРЕДМЕТ НА НАСТОЯЩИЯ ДОКУМЕНТ

Проучване и подпомагане психичното развитие учениците в системата на основното образование, чрез превантивни мерки и сътрудничество по прилагането на механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище.

VI. ОСНОВНИ ЦЕЛИ

1. Създаване и утвърждаване на ясна ценностна система и правила в училище, която не допуска прояви на насилие и негативни прояви.
2. Приемане на единна система за намеса и превенция срещу тормоза и негативните прояви.
3. Включване на всички ученици в изграждането на подобна система - приемане и осъзнаване на проблема с насилието и тормоза в училището.
4. Полагане на координирани, последователни усилия от страна на учители и родители за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда.

VII. ЕТАПИ

1. Осъзнаване на проблема с тормоза и негативните прояви.
2. Дейности на ниво клас, училище, родители.
3. Реагиране и действия според приетите в училище правила.
4. Получаване на ефективна помощ от учители и специалисти.
5. Изграждане на общоучилищна политика срещу насилието и негативните прояви.
6. Изследване на проблема и изготвяне оценка за състоянието на взаимоотношенията между учениците на междуличностно и групово ниво.
7. Разработване на защитна мрежа за застъпничество при случаи на тормоз в училище. (За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, изграждане на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз във взаимоотношенията в училище).
8. Ясни функции, делегирани отговорности, планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Фокусиране вниманието върху участието на всички групи и да се планира на три нива - класна стая/паралелка, училище, общност.
9. Комплекс от превантивни мерки, включващ всички възможни аспекти и форми на тормоза, които най-общо имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.
10. Организиране на съвместни мероприятия и въвличане в кампанията на външни структури, ангажирани с проблемите на училището (училищно настоятелство, общински органи и др.)

VIII. НАПРАВЛЕНИЯ И ДЕЙНОСТИ

Подобряване здравната култура на децата.

- Разпространяване на образователни материали за родители с цел насърчаване на отговорното и позитивното им влияние като родители и като движещ орган, от който зависи възпитанието на децата.
- Организиране и участие в програми /ако е приложимо/, свързани с профилактика на здравето на учениците.
- Ежемесечно осигуряване на медицински специалист за нагледна и точна информация /под формата на лекция, дискусия, индивидуален разговор/ за сериозните състояния и правилата на действия при възникването на спешен случай.
- Превенция за недопускане употребата на психоактивни вещества; алкохол; тютюнопушене и различни енергийни напитки.
- Реализиране на програми по превенция и контрол на ХИВ – СПИН.
- Провеждане на кампании за здравословно хранене и здравословен начин на живот – борба с наднорменото тегло при децата и рисковите фактори свързани с него.
- Провеждане на лекции /дискусии/, свързан с рисковото сексуално поведение.
- Осъществяване на превантивна дейност и организиране на програми/дискусии/лекционни срещи, насочени към безопасността на децата на пътя.

Осигуряване на равен достъп до качествено училищно образование.

- Обхващане на всички ученици от първи до седми клас.
- Подобряване на условията на спорт в училището.
- Провеждане на вътрешноучилищни дейности, свързани с етническата толерантност на децата, уважение към различията, решаване на конфликти в училище и извън него, и нормалното им съжителство както в училище, така и извън него в интеркултурно обкръжение.
- Прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на подрастващите.

Защита на децата от всякакви форми на злоупотреба, насилие и експлоатация.

- Извършване на наблюдение, на училищно ниво, на изпълнението на Координационния механизъм за работа с деца, жертви на насилие или риск от насилие, или при кризисна ситуация.
- Осъществяване на мерки за предотвратяване на насилието в семейството чрез осигуряване на педагогическа, психологическа и правна помощ на учениците. Насочване към подходящи социални услуги например: Гореща телефонна линия за деца – 116 111.
- Включване на родителите и семействата в смесени социално-образователни услуги и кампании за превенция на домашното насилие, трафика и зависимостите и рисковото поведение.
- Провеждане на кампании по превенция на насилието срещу деца и трафика на деца.
- Включване на децата в процеса на осъществяване на превенция на всички форми на насилие и експлоатация на деца.

- Създаване на училищни политики за превенция на насилието между децата.
- Провеждане на корекционно-възпитателна работа с децата, извършили противообществени прояви.
- Повишаване на информираността на родителите и ролята им в предпазването на децата в рискова среда.
- Развитие на спортната физическа активност сред подрастващите, с цел намаляване на насилието между тях.
- Съвместни дейности на училищната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни с училищното настоятелство и други организации.
- Подаване на сигнали от ръководството на училището и/или от училищната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни до компетентните органи за случаи на деца, преживели насилие или в риск от насилие.

Спорт, култура, свободно време и развитие на способностите.

- Организиране на клубове по спорт за оптимизиране на свободното време на учениците.
- Организирането на спортни състезания.
- Насърчаване участието на всички деца в културни дейности и дейности за свободното време – чрез посещаване на театри, кино, музеи, изложби, концерти; походи до близки местности с цел подобряване на общуването между децата и придобиване на добри умения за нормално съжителство /когато е възможно/.

Насърчаване на детското участие.

- Създаване на различни по вид клубове в училището за извънкласни занимания.
- Привличането им в училищен съвет и други форми на самоуправление – училищни, неправителствени и общински.
- „Децата помагат на деца“ – култивиране у децата на чувство за солидарност с връстниците им в неравностойно положение, взаимопомощ и участие в доброволчески дейности.
- Създаване на „Спец отряд – доброволци, обучени да се справят в конфликтни ситуации, които остават скрити от погледа на училищния персонал.
- Подпомагане на деца за участие в общински, областни и национални олимпиади и състезания.

Взаимодействие с други организации:

- Детска педагогическа стая и районно управление Полиция – Гоце Делчев
- Отдел “Закрила на детето”;
- Дирекция “Социално подпомагане”;
- Общинска комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;
- НПО.

Правила

за разрешаване на възникнали конфликти

Училището е институция, в която една от основните цели на екипа е запазване психическото и физическото здраве на учениците и служителите в нея.

С тази цел в ОУ "Христо Ботев", е разработена система от правила, осигуряващи своевременното разрешаване на възникнали конфликти между учениците, педагогическия и непедагогическия персонал.

1. Правила за разрешаване на възникнал конфликт между ученик-ученик

При възникване на конфликт по време на учебен час или в сградата на училището:

- 1) Своевременна намеса на учителя, в чийто час възниква проблемът; в случай, че конфликтът възниква в сградата или двора на училището, в разрешаването му се намесва дежурният учител или учители/служители от непедагогическия персонал, станали свидетели на случващото се.
- 2) Провежда се разговор на учениците, участващи в конфликта, с директора, с цел изясняване на причините и предотвратяване на по сериозни последици.
- 3) При необходимост се търси съдействие на класния ръководител, председател на комисия за превенция на противообществени прояви на малолетни и непълнолетни ученици.
- 4) Уведомяват се родителите на учениците, предизвикали конфликтната ситуация и при необходимост се търси тяхното съдействие.
- 5) В случай, че конфликтът не бъде прекратен и проблемната ситуация има продължение, се търси съдействието на служители от Детска педагогическа стая.

При възникване на конфликт с ученици от друго училище в учебно време, в двора или в близост до сградата на училището:

- 1) Своевременна намеса на учители и/или служители, станали свидетели на случващото се, с цел прекратяване на конфликта.
- 2) Уведомява се председателя на УК за превенция на противообществени прояви на малолетни и непълнолетни ученици, който провежда разговор с учениците за изясняване на ситуацията.
- 3) Уведомява се директора на училището.
- 4) Търси се съдействие за решаване на конфликтната ситуация от психолога -педагогическия съветник на другото училище. При необходимост се информира и директора на другото училище.
- 5) Уведомяват се родителите на учениците за възникналата конфликтна ситуация и се търси съдействието им за разрешаването ѝ.

2. Правила за разрешаване на възникнал конфликт между учител – ученик

- 2.1. Учителят провежда разговор с ученика за изясняване на причините за проблема.
- 2.2. За изясняване на ситуацията се провежда разговор на ученика и по желание на учителя, с директора.
- 2.3. Уведомяват се родителите на ученика за случилото се.

3. Правила за разрешаване на възникнал конфликт между ученик – служител

- 3.1. Ученикът информира класния ръководител за случилото се.
- 3.2. Изясняват се причините за конфликта при разговор на класния ръководител със служителя.
- 3.3. При необходимост се търси съдействието и на директора на училището.

4. Правила за разрешаване на възникнал конфликт между учител –

учител/ служител/

- 4.1. Съгласно Етичния кодекс на ОУ “Христо Ботев”, директора уведомява Комисията по етика за възникнал конфликт между членове от училищната общност .

4.2. Комисията по етика отправя покана за изслушване към участниците в конфликта и насрочва съвместно заседание, на което ги изслушват и изразяват съвместно становище, или отправят препоръки с цел неутрализиране и решаване по най-добър начин на възникналия конфликт.

4.3. При изслушване на двете страни комисията води протокол за проведените

във връзка с тях заседания. Протоколът се подписва от председателя, членовете на комисията и от протоколиста.

4.4. За резултата от изслушването комисията изготвя доклад до директора